

Рябина  
Іван Франко

#### ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ #1

«Рябина» Івана Франка – п'єса, присвячена традиційній для автора темі соціальної несправедливості, чесний і сміливий Олекса Коваль протиставляється підломі представникові сільської влади\*\*\*. Найвідомішими творами Івана Франка є «Перехресні стежки», «Лель і Полель», «Грицева шкільна наука», «Малий Мирон», «*Boa constrictor*», «Украдене щастя», «Будка Ч. 27», збірки поезій «Зів'яле листя», «З вершин і низин», «Мій Ізмаргд» тощо. Іван Франко – видатний український письменник, який працював у жанрах поезії, прози та драматургії, талановитий літературознавець і публіцист.

Іван Франко

РЯБИНА

(ред. 1893 р.)

Комедія з народного життя в 4 діях

ДІЙОВІ ОСОБИ

Прокіп Рябина – війт в Нестаничах, літ около 50.

Орися – його дочка, дівчина, літ 18.

Панталимон Качуркевич – писар, по-міськи вбраний, літ около 30, похорий на економа, вусатий, з легкими ознаками алкоголізму.

Панас Казибрід – старий мужик, з довгою сивою бородою.

Феся – його дочка, дівчина, літ 18.

Олекса Коваль – парубок, літ 28, високий, статний, був у війську.

Роман Півторак – літ около 35.

Семен Гриб – літ около 45.

Гнат Грінчук – літ около 60 – господарі.

Рахміль Цинобер – жид-орендар, літ около 50, довга руда борода, високий, худий і рухливий.

Присяжний, жандарм, мужики, парубки, дівчата, жінки і діти.

Діється в підгірському селі Нестаничах в наших часах.

#### ДІЯ ПЕРША

Обширний майдан серед села. Декорація вглиб сцени показує вид села з церквою, по обох боках сади, обгороджені плотами. Насеред сцени к переду криниця з журавлем, обложена цямриною, край неї корито, оддалік дернова лавка і кілька грубих колод. В глибині сцени дорога, обсаджена деревами, між котрими близько правої куліси видно кам'яну фігуру з виразним позолоченим написом: «Пам'ятка знесеної панщини». Трохи ближче, в центрі сцени, стоїть грубе рябинове дерево з червоними ягодами; на сцені видно пень, а горішня декорація вказує звисаюче галуззя з ягодами. Через увесь час першої дії святочно прибрані люди проходять в глибині півперек сцени, чоловіки знімають капелюхи і хрестяться перед фігурою, а також кланяються тим, що на сцені.

Ява перша

Орися, потім писар.

Орися(набирає води з криниці і співає).

Гадала-м ся віддавати, гадала-м, гадала,  
Та й так ем си розгадала, що біда нездала.

Писар(наблизився стиха за її плечі). Он як!

Орися(схапується). Агій! (Обертається.) Пек, осина! А, се ви, пане писарю? І не гріх вам? Так мене перепудили!

Писар. О, не бійтеся! Я можу вам зараз перестрах злизати.

Орися. Дякую за ласку! Злизуйте своєму товаришеві Рахмілеві, а не мені!

Писар. Які ж бо ви, Орисю, недобрі! Я, власне, хотів до вас зайти...

Орися. Певно, до тата.

Писар. Ну, звісно, до тата також. Але я знаю, що ваші тато нині, при святій неділі, в ту пору трошка спочивають. А я поспішав, щоб власне з вами троха побалакати.

Орися. Зо мною! А пек на погані очі! Що ж ви зо мною за діло можете мати?

Писар. Хто знає, Орисю, може, важніше, ніж з вашим татом.

Орися. Жартуйте здорові! І я з вами буду.

Писар. Ні, Орисю! Я не жартую. Хіба ж ви не видите, як я вас люблю?

Орися. Ви мене? Перший раз чую! Я гадала, що ви тільки одну горівку, а другого Рахміля найбільше любите.

Писар. Бачите, Орисю, які ви недобрі! Така молода дівчина, а така зла.

Орися. Може, для кого й добра.

Писар. А що ж я вам такого зробив, що ви на мене злі?

Орися. Якби-сте добрі були, то би-сте мені то хоч допомогли відро з криниці витягнути.

Писар (кидається до журавля). Господи! Та я зараз!

(Тягне.)

Ява друга

Ті самі і Олекса.

Олекса. Ха-ха-ха! А се що такого? Наш пан писар воду з криниці тягає?

Писар (покидає жердку і обертається). Хто се? Що, що такого? Я ніби? Та я не тее...

Олекса. Фе, пане писарю! Чи то подоба, щоби такий письменний чоловік, в таким панським убранні, та коло такого хлопського діла заходився? Ось мені, то що іншого. (Витягає воду і наливає Орисині коновки.)

Писар. А властиво ти, паничу, чого ти сюди прийшов?

Олекса. Хіба мені не вільно? Громадський майдан кожному вільний.

Писар. Громадський майдан!.. Але коли бачиш, що пан писар з пана начальника дочкою розмову має...

Олекса (сміється). Ха-ха-ха! Які страшні дві власті зійшлися!

Писар. А ти, небоже, з власті не глузуй! І не думай собі, що я тобі рівня!

Олекса. Я з вами й не рівняюся. А начальникову дочку ви не заарендували. Таке ви маєте право з нею розмовляти, як і кождий другий.

Писар. Се ще хто знає. Орісю, ходімо геть від нього! Се бунтівник, читальник! Якби таточко побачив тебе разом з ним, то була би біда.

Оріся. І я так думаю, пане писарю! Так знаєте що? Підіть ви до нашої хати і подивіться, чи таточко ще спить. А я тим часом тут побуду.

Писар. Що? Тут побудеш? Із отсим читальником?

Оріся. Ну, так. Надіюсь, що ви мене перед татком за се не прискаржите.  
(Сміється.)

Писар(лютий). Чи так! А, то гарно! Добре-добре! Тепер розумію, куди стежка в горох! Гарно! Гарно! Буду знав, що таткові сказати!

(Спішно відходить.)

Ява третя

Оріся, Олекса.

Олекса. Чого се він так розкукурічився?

Оріся. Ха-ха-ха! Ти б ніколи й не вгадав! Знаеш, почав мені зі своєї любові сповідатися, та ти перебив.

Олекса. Що, він? Орісю, і ти так се говориш? А ти йому що на те?

Оріся. Ну, що ж я мала робити? Розсміялася йому в очі і вкінці заставила його воду з кириці тягти.

Олекса. Ха-ха-ха! (Обнімає її.) Славна ти моя дівчина!

Оріся(відсторонює його). Ну-ну, Олексю! А ти що? Адже се майдан! Люди можуть побачити!

Олекса. Та що мені люди! Ей, Орісю! Люблю я тебе, як свою душу! Досить не раз на мене всілякої гризоти та турботи паде, а як подумаю, що й ти мене любиш, що швидко моею будеш, то аж сили мені прибуває.

Оріся(плаче). Ти так думаєш? А мені страшно та тужно. Ой господи, як тужно! Не раз і не два думка мене зносить, що марна наша любов, не бути нам у парі.

Олекса. А то чому?

Оріся. Олексю! Хіба ж ти не знаєш мого тата?

Олекса. Та що, що він начальник? Овва, не така ще страшна персона.

Орися. Не те, що начальник. А ось те, що лютий він на тебе за отсю читальню. Господи, який лютий!

Олекса. То я мав би право на нього бути лютий за те, що нам без дання рації шандарів на читальню наслав, а потім постарався о то, щоби староство її розв'язало.

Орися. А ти тепер татові на злість ось тут на майдані щонеділі читальню робиш!

Олекса. Ну, а що ж маємо робити? Хлопці і дівчата, ба й старші люди засмакували в книжках і газетах, привикли до них. От ми собі і без читальні щонеділі сходимося і читаємо, балакаємо. І нині зараз посходяться. І що нам твій тато зробить?

Орися. Ей, Олексо! А ти б зважав троха на мене! Адже ж як ти будеш з моім татом отак воювати, то тато (плаче) ні... ні... ніколи не віддасть ме... ме... мене за тебе!

Олекса (обнімає її). Не бійся, моя ясочко! Якось-то буде. А від читальні мені відступитися годі. Був чоловік троха в школах, хоч і не в високих, був у війську, бачив дещо світу, похопив дещо, як розумніші люди живуть і в біді рятуються, то гріх би був, якби я не старався і своїм сусідам та товаришам тоту ж дорогу показати. А ти не бійся. Твій тато, чень, також чоловік. Я його знав як доброго і чесного чоловіка, аж отсе нещасне війтівство йому голову закрутило.

Орися. Ой, Олексочко! Якби ти знав, як я за них боюся! А кілька разів побачу тата в кумпанії з отсим писарем та з жидом, то аж серце в мене холоне.

Олекса. Ну, ті, певно, не на добро його наведуть. Чи ти знаєш? Я оногди в місті від одного возного довідався, що наш писар і отсей жид Рахміль у криміналі пізналися.

Орися. Ой господи!

Олекса. Писар служив у якогось пана також за писаря і щось там прошкрывав, так той його до криміналу впакував.

Орися. Господи! І мій татко такому чоловікові вірить! Недарма-то мене завсігди такий страх здійсмає, коли писар до нашої хати прийде. І ще й на мене глядить так якимось, немов сверлує мене тими очима.

Олекса. Кажи йому від мене, нехай дасть тобі чистий спокій, а то я не буду вважати, що він пан писар, а через таку його гречку перегоню, що своїх двох ніг не дорахується.

Орися. Олексо! Що ти? Прошу тебе, не задирайся з ним! Ти ж знаєш, він багато може нам пошкодити! Я так боюся і за татка, і за тебе.

Олекса (бере її за руку). Серденько мое! Не бійся нічого! Ади, ось уже мої читальники йдуть.

Орися. Ой, пусти мене! (Хапає коновки.) Бувай здоров, Олексю!

Олексю. А вечером вийдеш на зарінок? Вийди, Орисю, ждатиму.

Орися(відходячи). Добре-добре! (Відходить.)

Ява четверта

Олексю, Митро, інші парубки, Феся і інші дівчата.

Митро. Го-го-го! Наш голова, видно, щось за дівчатами очима кидає!

Василь. А ти гадав, що вже як голова, то має бути як пень?

Микита. А може, як відземок.

Олексю. Спокій, хлопці! Що се за жарти беруться? Зачинаймо читальню!

Митро. Ні, ти нам насамперед скажи, що то за дівчина була, до котрої ти тут залицявся?

Василь. Та тю на тебе, навіжений Товкачу! Хіба не бачив, що се вїйтова Оришка? Адже Олексю до неї давно... тее...

Митро. Он як! А я й не знав! Ха-ха-ха! То було би добре! Адже ж я думав до неї сватів слати сеї осені.

Олексю (холодно). Я тобі не бороню, шли!

Митро. Не борониш? (Кланяється.) Клінно вашеї дзенькую, але я не хочу. Чув я, що у вїйта дуже високі пороги, то якби-смо оба один почерез другого летіли, то, знаєш, могло би до каліцтва прийти. А так знаєш, братчику, що? Стрібуй насамперед ти, почому там локоть борщу. А я тим часом постоя на дорозі та й на готове подивлюся.

Сміх.

Олексю. Ну, нехай і так буде. Е, та не про те говоримо. Сідаймо ліпше та прочитаємо що нового.

Всі сідають, хто на лавках, хто на колодах, а хто просто на мураві.

Митро. Тут у мене є нова «Батьківщина».

Олексю. На тебе нині черга читати. От се й добре. А я потому прочитаю дещо з «Діла». Тут у мене є кілька нових нумерів.

Митро (читає). «Віче народне у Львові».

Феся. Ов, та ще о тім вічу? Адже вже тамтого разу щось писали.

Олекса. Тамтого разу тільки заповіджено було, що віче має відбутися.

Феся. То щось таке як весілля, що й заповіді виходять.

Василь. О, зараз видно, що кому на думці, а дівчатам весілля.

Митро (читає). «Велика радість підносить наші груди, коли пишемо. Заповіджене віче у Львові відбулося вповні велично і славно. Здви́г народу був такий великий, якого ані наші вороги, ані ми самі не надіялися. Скромно числячи, зібралося щонайменше 5000 людей зо всіх сторін нашого краю».

Феся. Агій, то десь ярмарок був!

Василь. Е, не дуже великий, коли тебе там не було.

Митро (читає). «І, що найважли́ше, видно було, що се саме чоло, сам ви́бір нашого селянства, самі люди свідомі і готові на всяку жертву за народне діло. Видно було, і ко́жний те чув, що на́рід, котрий має таке селянство, не заги́б і не може загинути».

Олекса. Видите, а від нас нікого там не було.

Василь. Господи, якби-то чоловік хоч раз перед смертю був на такім вічі! Та то певно, що мусить душа радуватися.

Митро (читає). «А що особливо радувало і підносило кожного, так се те, що були тут і як браття віталися наші люди з різних, хоч і найда́льших, заку́тків нашого краю. Гуцули від Жаб його і подоляки від Гусятина. Лемки в сірих гунях по-сусідськи розмовляли з поку́тянами з-над Пруту, що красувалися в своїх ма́льовничих строях».

Феся. А що то таке «ма́льовничих»? То ніби в ма́льованках, чи що?

Сміх.

Митро. Ото вигадала! Таже там бабів не було, а самі хлопи.

Олекса. То значить, Фесуню, що на тих поку́тянах у́брання такі гарні, що хоч їх зараз ма́люй!

Феся. Який жаль, що жінок і дівчат на такі паради не пускають.

Інша дівчина. Та може би, вони нічого й не розуміли?

Феся. Агій! Не розуміли! Та чень же, там по-ту́рецьки не говорять. Можуть хлопи розуміти, то чому ж би й жі́нки не могли?

Митро (читає). «Особливо цікаво нам було побачити кілька пань і кілька сільських жінок, що, при́їхавши зі своїми чолові́ками, з великою цікаві́стю прислухувалися нара́дам ві́ча».

Феся. От тобі й на! За вовка помовка, а вовк тут. Значить, і жінки там були? А я гадала, що їх би там не пустили.

Олекса. Віче на те й називається всенародним, що всякий нарід, чоловічий і жіночий, може там прийти, і слухати, і говорити.

Феся. І говорити? Господи! Та се вже справді якийсь новий світ настає, коли й жінок до чоловічої ради допускають!

Василь. Го-го, Фесуню! Ще колись до того дійде, що й жінки і дівчата самі своє віче скличуть.

Феся. А тоді, будь певний, що таких, як ти, на своє віче не допустимо.

Василь. То зле, Фесуню! Таким, як я, ви повинні би ще заплатити, щоби прийшли на ваше віче, розрушали вас, щоб ви мали на кім свої язички острити.

Парубки. Ха-ха-ха! Правда, правда!

Митрою (читає). «Треба було бачити і чути, з якою увагою прислухувалися всі виводам бесідників, з яким одушевленням підхапували кожде мітку і правдиве слово, як совісно шанували свободу слова, вислухуючи терпливо таких бесідників, з котрих виводами годі було згодитися...»

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<http://www.litres.ru/van-franko-8312649/ryabina/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.